

2. pri zloženih samostalnikih in pridevnikih z vrstilnim števnikom v prvem delu podstave, če se sestave zavedamo: *drúgokategórník, trétjekategórník, drúgorazrédén, drúgoinstánčén*;

3. pri zloženkah, ki jih lahko izvajamo tako iz podstave z dvema samostalnikoma kot iz podstave iz samostalnika in glagola: *živínózdravník, bákrotiskár, áerovlák*;

4. pri imenih znanstvenih in tehničnih disciplin in njih pojmov, če podstava sestoji iz dveh tujih samostalnikov ali pridevnikov: *ástrofízika, biogénéza, artêrioskleróza, héterosilábičén, héteroseksuálen* (po zgledu na *astrologija, biologija* ipd.);

5. pri sestavljenkah v tistih primerih, ko se izgublja predvidljivost pomena iz vsote besedotvornih prvin: *ántifašíst* (po zgledu *antikríst*).

Vse to velja tudi za izpeljanke iz takih podstav: 1. *bílingvístičén, četítstóletén*; 2. *drúgokategórníški, trétjerazrédnost*; 3. *živínózdravníški, bákrotiskárski*; 4. *ástrofizikálen, héteroseksuálnost*; 5. *ántifašístičén*.«

S tem rezultatom je bilo to več kot polstoletno prizadevanje za spoznanje večnaglasnosti v slovenskem knjižnem jeziku za takrat zaključeno in upamo, da ne v škodo slovenskemu jezikoslovju in slovarju slovenskega knjižnega jezika, ki ga pripravlja akademija in njega prvi del napoveduje že za spomlad. Bralci novega slovarja bodo sedaj lahko ugotovili, kakšen odraz je vse to našlo v konkretnem zapisovanju naglasa posameznim besedam; tako jim bo lažje pravično soditi.

Zapiski, ocene in poročila

VREDNOST KABINETNEGA POUKA

Marsikdo bi utegnil misliti, da ima kabinetni pouk večji pomen za take predmete, kot so matematika, fizika ali kemija, kakor pa morda za slovenski in tuji jezik, za zgodovino ali zemljepis. Vendar ima od pravega kabinetnega pouka korist prav vsak predmet. Učenci se skoraj hitreje privadijo nanj kot učitelj. Niti malo jih namreč ne moti, da se od ure do ure selijo v drugo učilnico (kabinet) in da nimajo svojega razreda, v katerem bi bili »doma«. Če vlada na šoli primerna disciplina, se v odmoru učenci brez vsakega zamujanja razvrste v prave učilnice in pouk teče normalno dalje.

To je zunanja, popolnoma formalna, pa vendar nujna stran tako imenovanega kabinetnega pouka. V primerjavi s staro razredno in novo kabinetno obliko bi zaradi kakovosti pouka vedno bolj zagovarjala drugo kot prvo. Razumljivo pa je, da si jo lahko privoščijo samo nove šole, ki so že grajene s tem namenom, da dobi svojo učilnico vsak predmet, ne pa vsak razred.

Dobra stran kabinetnega pouka je v tem, da ima vsaka učilnica na voljo vse učne pripomočke za ponazoritev snovi. Tako ima na primer učilnica za slovenski jezik celotno zbirko diafilmov, diaprojektor (episkop), gramofon, magnetofon, magnetno tablo, flanelograf, priročno knjižnico, razne reprodukcije, zemljevide, slovstvene albume in drugo. Ti pripomočki so vedno pri roki, ni jih treba od nikoder prinašati in nikamor odnašati. Rabita jih oba: učitelj in učenec. Pouk postane živahen. V učilnici se učenci ugodno počutijo:

- Kabinetni pouk mi je všeč. V vsaki učilnici doživimo kaj novega.
- V učilnici za slovenski jezik se počutim zelo domače.
- Ta učilnica je od vseh najbolj čista. Zdi se mi kot lepo opremljena soba.
- Slike pisateljev na steni in na panoju dokazujejo, da smo prišli v nov svet.
- To uro bomo spoznavali književnost in materin jezik.

Povečana pozornost je gotovo velika vrednost kabinetnega pouka. Na magnetni tabli in na flanelografu lahko iz ure v uro menjavamo slikovni material, ki ga prinašajo v šolo tudi učenci, ne le učitelj. Primer: ob 50-letnici Cankarjeve smrti so šolarji nosili v učilnico zelo veliko izrezanih slik in člankov iz različnih časopisov in revij, ovitke Cankarjevih knjig ter razglednice. Veliko tega smo pritrdili na magnetno tablo in se štirinajst dni vedno spet vračali k Cankarju — človeku, umetniku, proletarcu, socialistu. Drug primer: kulturne zanimivosti iz časopisov, napovedi založb, pisatelji-nagrajenci, natečaj jugoslovanskih pionirskih iger, drobne zanimivosti iz prevodne književnosti ali iz kake statistike žive na flanelografu po nekaj dni. Vse to pa spet zamenjajo shematični prikazi za vrste priredij, stavčne člene, besedne vrste, narečja in drugo.

Tudi zemljevidi imajo v kabinetni učilnici svoje mesto. Po večini so to zemljevidi, ki jih mora slavist izdelati sam, če hoče kako snov posebej ponazoriti (narečja, indoevropski jeziki, slovstveni poučni izlet itd.).

Diaprojektor in magnetofon sta učili, ki prav gotovo sodita v učilnico za pouk slovenskega jezika. Na magnetofonskem traku ima slavist posnete radijske šolske ure, rabi pa ga tudi pri govornih vajah. Ob diafilmih ponavlja, poglablja ali pa razlaga učno snov. Podobno je tudi z episkopom. Na platno projicirana slika zajame učence že s svojo velikostjo. Ob lepi barvni reprodukciji lahko preizkušamo njihovo izrazno sposobnost.

Izobraževalno vlogo ima tudi priročna knjižnica, brez katere si kabinetnega pouka za slovenski jezik kar ni mogoče predstavljati. Vanjo sodijo najbolj potrebne knjige, razne pesniške zbirke, učbeniki, kaka enciklopedija in slovarji. Na polici te knjižnice mora biti nekaj izvodov SP ter slovarja tujk. Sem sodijo tudi knjige, ki so za učenca osnovne šole sicer bolj informativnega značaja, pa je prav, če jih pozna: Življenje besed, Slovenščina za Slovence, Slovenski knjižni jezik itd. Od leposlovnih knjig morajo biti takoj pri roki življenjepisni romani (o domačih pisateljih), razne izdaje slovenske slovstvene zgodovine, faksimile Prešernovih Poezij in še kaj. Vse to pa ne sme biti samo okras prostora, ampak morajo učenci tudi uporabljati.

Zdi se mi, da je na naših šolah premalo živega stika s knjigo. Pri fiziki, kemiji, biologiji, tehničnem pouku ima učenec ves čas nekaj v roki — preparat, model, herbarij — pri pouku slovenskega jezika pa ostaja vse preveč praznih rok. Kabinetni pouk mu daje nekaj priložnosti, da se s knjigo bolj intimno sreča. Toda knjigo mu moramo dati v roke. S sten, s flanelografa, z magnetne table vdira vanj svet nazornosti. Ob plošči lahko dojame lepoto pristne ljudske pesmi. Če se v učilnici počuti domače, odpade z njega šolska mora. Sproščen laže sprejema nove vtise. K temu kabinetni pouk kar precej pripomore. Vsaka učilnica je druga dežela. Otrok pa ima spremembo rad. Če mu dovolimo, da to deželo tudi sam raziskuje, je toliko bolje. Vse, kar bo odkril sam, bo imelo zanj večjo vrednost, kot pa če mu stvari posredujemo že v zadnji dognani obliki.

Kabinetni pouk zahteva od učitelja drugačno metodo dela. Prva in ne majhna novost je že v tem, da prihajajo učenci k njemu, ne on k njim. To je posebno občutje, ki ga zelo dobro poznata oba: učenec in učitelj. Slavist se mora zavedati, da je tudi njegova učilnica delovni prostor, ki je za razliko od naravoslovnega kabineta projiciran v nekoliko bolj duhovno, zdaj konkretno zdaj spet abstraktno območje. Ker je bilo iz epruvete v epruveto prijetno prelivati rdečo, modro in brezbarvno tekočino, mora tudi učitelj slovenskega jezika poskrbeti, da učencem pri njem ne bo dolgčas. Vsaka ura mora biti metodično premišljena in snovno dobro pripravljena. To pa zahteva kar precej razmišljanja. Vsekakor morajo biti učenci tudi v našem delovnem prostoru aktivni. Aktivnost dosežemo najlaže s ponazorili. Učenci ne smejo biti samo molčeči poslušalci. Svoja zapažanja morajo sproti registrirati — ugotavljati morajo in spraševati. Učiteljeva vloga je še vedno glavna, toda oder postaja živahno križišče različnih mnenj, lahko tudi zelo neumnih, primitivnih in smešnih. Poglavitno je, da učenec misli, da si upa odpreti usta, da sam od sebe seže po pravopisu, da ga zanima, katera knjiga je nazadnje izšla, da predlaga kako novo obliko učne ure in na koncu vseh koncev: da se mu ne zdi prav nič nezaslišanega, če mora učitelj reči — tega pa ne vem.

Kabinetni pouk prisili učitelja in učenca k razgovoru. Pri tem pa se slavist ne more in ne sme zanašati na improvizacijo. Novi način pouka mu daje veliko možnosti za živahnejše posredovanje snovi, pripravi na pouk pa se ni mogoče izmakniti.

Berta Golob
Osnovna šola Preddvor